

PEDAGÓGIAI ÉS TEOLÓGIAI ALAPISMERETEK

Károli Junior Akadémia



SZERKESZTETTE:

FEHÉR ÁGOTA, LEHOCZKY MÁRIA MAGDOLNA (PEDAGÓGIAI KAR)

DR. PÉNTEK DÁNIEL GÁBOR (HITTUDOMÁNYI KAR)

Károli Gáspár Református Egyetem • L'Harmattan Kiadó
Budapest, 2023

KÜLÖNFÉLE MŰFAJOK, ÖSSZEKAPCSOLÓDÓ ÜZENET – AZ ÚJSZÖVETSÉG FORMÁ(K)BA ÖNTÖTT TARTALMA

BALLA PÉTER – PATAKI ANDRÁS DÁVID



MIBEN „SEGÍTENEK” MINKET A MŰFAJOK?

Amikor egy szöveget hallunk vagy olvasunk, közben ösztönösen támpontokat keresünk, hogy *mi a célja* annak, aki azt elmondja vagy leírta. Ebben többnyire maga a szöveg is segítségünkre van. Ha így kezdődik: „hol volt, hol nem volt”, akkor tudjuk, hogy egy *mese* következik. Ilyenkor azt feltételezzük, hogy sem a szereplők, sem az események nem valóságosak. Nem is várjuk el, hogy hitelesen mutassák be azokat, még akkor sem, ha feltűnhetnek egykor tényleg létezett történelmi szereplők is, mint például Mátyás király. Inkább valami általános, jellegzetes élethelyzetekben alkalmazható tanulságot várunk. Ha viszont kezünkbe vesszük a „Mátyás király külpolitikája” című könyvet, arra számítunk, hogy a *történelmi szakkönyvben* a múlt valós eseményeit, azok összefüggéseit mutatja be a korszak tudós ismerője. Rossz néven vennénk, ha helyett kitalált történeteket adna elő. Amikor pedig azt halljuk, hogy „a székely bácsi bemege a városba”, akkor arra gondolhatunk, hogy egy *viccet* mond el a beszélgetőtársunk. Ebben az esetben egy meglepő, humoros csattanóra várunk, és csalódást kelt, ha az esetleg elmarad.

Amikor egy szöveget meseként, történelmi szakkönyvként vagy viccként azonosítunk, annak a *műfaját* próbáljuk meghatározni. Erre általában azért törekszünk, hogy a közölt információkat helyesen értékeljük, ne értsük félre. Ezért figyelünk nagyon azokra a formákra és más nyelvi eszközökre, amelyek segítenek megfejteni a szerző, a beszélő szándékait.

A műfajok meghatározásánál így háromféle szempontot veszünk figyelembe: a vizsgált szöveg *formáját*, annak a *mondandóját* (azaz a tartalmát) és az ezek révén sejtethető *célját*. Az alkotásnak ez a három

jellemzője összefügg, együtt jelzik, hogy amit olvasunk, melyik műfaji csoportba sorolható.

A Biblia olvasásánál is nagyon hasznos lehet, ha megismerjük, és időben felismerjük, milyen műfajhoz tartoznak azok a könyvek, amelyeket éppen kézbe veszünk. Sok félreértéstől megkímélhet, ha tudjuk, hogy a régen élt szerzők milyen szándékkal írták azokat. Ezért jó sorra vennünk *a Szentírás jellegzetes műfajait*: a formákat, amelybe az írók a rájuk bízott, Istentől kapott mondanivalót töltötték. Az alábbiakban az Újszövetség főbb műfajaival ismerkedünk meg: az *evangéliummal*, a *bibliai történetírással*, a *levelekkel* és az *apokalipszissal*.

Mielőtt az egyes műfajokra figyelnénk, egy szempontot még általánosságban érdemes megjegyeznünk. Az eltérő formákban megjelenhet *egymással összekapcsolódó, egymást kiegészítő üzenet* is. Ha az Újszövetségben található különböző műfajú könyveket egymás mellé tesszük, ez tűnhet fel: a mondanivalójuk gyakran „összeér” egymással. Bár a gyakorlati céljuk eltérhet egymástól, mindegyik valamilyen módon Jézusról beszél, és azoknak az életéről mond el valamit, akik Jézusban hisznek, akik őt Szabadítónak és Úrnak vallják, és így követik. Így ezek a könyvek, bármennyire különbözzenek is első olvasásra, nem ellentmondanak egymásnak, hanem általában kiegészítik a képet, amit a többi olvasásánál nyerünk.

AZ EVANGÉLIUMOK

Az Újszövetség huszonzét könyvéből mindössze négyet sorolhatunk az evangéliumok műfajába. Ez a négy írás azonban terjedelmét tekintve majdnem a felét teszi ki az Újszövetségnek. Ez is jelzi, hogy milyen jelentősége van ezeknek a könyveknek.

Még fontosabb azonban az a név, amellyel ezt a négy iratot jelöljük. Az *evangélium* kifejezés egy görög szó, amely magyar nyelven „öröm-üzenetet”, „örömhírt” jelent. Ezzel a szóval foglalta össze maga Jézus az igehirdetését, illetve az apostolok is tanításuknak a lényegét. Ez azt is jelenti, hogy tartalmára nézve nemcsak Máté, Márk, Lukács és János írt evangéliumot, hanem például Pál apostol is a leveleiben.

Műfaját tekintve mégis az Újszövetség első négy könyvére utalunk ezzel az elnevezéssel. Ezek mindegyike *Jézus földi életét* mutatja be,

különösen is kiemelve *halálát*, amellyel megváltotta a benne hívőket, és *feltámadását*, amely a kegyelem, az örök élet, az üdvösség valóságát teszi láthatóvá. Nem ok nélkül kerül erre a két eseményre hangsúly. Már Jézus is ezekre irányította követői figyelmét, amikor földi szolgálatának a lényegéről beszélt (Mt 17,22–23): „Az Emberfia emberek kezébe adatik, és megölik őt, de a harmadik napon feltámad.”¹ Pál a korinthusi gyülekezetnek hasonlóan foglalja össze az evangélium üzenetét (1Kor 15,1–4):

Eszetekbe juttatom, testvéreim, az evangéliumot, amelyet hirdettem nektek, amelyet be is fogadtatok, amelyben meg is maradtatok. Általa üdvözültök is, ha megtartjátok úgy, ahogy én hirdettem is nektek, hacsak nem hiába lettetek hívők. Mert én elsősorban azt adtam át nektek, amit én magam is kaptam: hogy Krisztus meghalt a mi bűneinkért az Írások szerint, eltemették, és feltámadt a harmadik napon az Írások szerint...

A négy evangélium sajátossága, hogy mindezt *életrajzi keretben* adják közre. Elmondanak számos történetet Jézus szolgálatáról és tanításáról, beszámolnak csodás gyógyításokról, amelyeket tett, felidéznek beszélgetéseket, amelyeket a követőivel folytatott. Ezek során ismerhetjük fel, amit a tanítványok fokozatosan értettek meg, hogy Jézus nem egyszerűen olyan, mint bármelyikünk. Ő egyszerre ember, aki mindenben hasonlít hozzánk, és egyben Isten Fia, aki engedelmesen megteszi mindazt, ami Isten akarata. Ezért kész arra is, hogy meghaljon azokért, akik hozzá tartoznak.

Úgy tűnik, hogy ezt az életrajzi formát Márk nevezte először evangéliumnak, könyve első mondatában (Mk 1,1): „Jézus Krisztus, az Isten Fia evangéliumának kezdete.” Feltehetőleg ennek a mintájára kezdték a többi hasonló Jézus-életrajzot is evangéliumként emlegetni a következő évtizedekben.

Az evangéliumok megírásának *célját* nem mindegyik szerző fogalmazza meg, de valószínűleg mindegyikre igaz az, amit Lukács és János írnak erről. Lukács egy bizonyos Teofilosznak ajánlotta művét, és a neki szóló kezdősorokban ezt mondja (Lk 1,1–4):

¹ A bibliai idézetek, ha külön nem jelezzük, a revideált új fordításból származnak (*RÚF 2014*, Budapest, Kálvin, 2014).

Miután sokan vállalkoztak már arra, hogy írásba foglalják a közöttünk beteljesedett eseményeket úgy, amint ránk hagyták azok, akik kezdetől fogva szemtanúi és szolgálói voltak az igének: magam is jónak láttam, hogy miután elejétől kezdve mindennek pontosan utánajártam, szép rendben megírom neked, nagyra becsült Teofilosz, hogy meggyőződhess annak a megbízhatóságáról, amire tanítottak.

Mivel Jézusról egyre többféle történet jelent meg, indokolt volt leírni azt a valóságot, amit a körülötte élők meg tudtak erősíteni. Így a keresztyének hite nem ellenőrizetlen mendemondákon alapul. Ezért is lényeges, hogy az Újszövetség négy evangéliuma néhány évtizeddel a bennük olvasható események után született, amikor még éltek az itt említett szemtanúk. Az is fontos, hogy mind a négy irat Jézus megbízottjainak, az apostoloknak a felügyelete alatt készült. Máté és János mindketten a legbelső tanítványi körhöz tartoztak. Márk Péter apostol igehirdetését foglalta össze. Lukács pedig, aki bevezető mondatai szerint sok tanúval beszélt, Pál apostol közvetlen munkatársa volt.

(Érdeemes megjegyezni, hogy maguk az evangéliumok nem nevezik meg szerzőiket. Azonban ezeket a műveket a megírásuk idejéhez nagyon közeli emlékezések egységesen e négy író munkájának tartották. Bár a bibliakutatók között vannak viták ezeknek a hagyományoknak a hitelességéről, nem tudunk olyan tényezőről, ami egyértelműen kizárná a korai egyházban széles körben számontartott eredetüket.)

Hogy mennyire fontos volt, hogy Jézus életéről megbízható emberek szavaira épülő leírások szülessenek, a következő két-háromszáz évben világosan kiderült. Miután meghaltak azok, akik személyesen is ismerték Jézust, több tucat „evangélium” látott még napvilágot, ezek fantáziadús kitalált történeteket adtak elő róla, és különös tanításokat tulajdonítottak neki. Az ezekben olvasható tévtanokat a négy bibliai evangélium segítségével leplezték le az egyházatyák.

János az írása végén beszél arról, hogy mi a célja a beszámolójának: az, hogy akik olvassák, maguk is higgyenek Jézusban. „Sok más jelt is tett Jézus a tanítványai szeme láttára, amelyek nincsenek megírva ebben a könyvben. Ezek pedig azért íratlak meg, hogy higgyétek: Jézus a Krisztus, az Isten Fia, és e hitben életetek legyen az ő nevében.” (Jn 20,30–31) Így az evangéliumok az egyház igehirdetésének is fontos eszközeivé lehettek.

A négy újszövetségi evangélium közül három több tekintetben hasonlít egymásra. *Máté, Márk és Lukács* valószínűleg nagyjából egy időben írtak, feltehetőleg részben ugyanazokra a feljegyzésekre és beszámolókra támaszkodtak, talán még egymás írását is ismerhették. Így gyakran találkozunk könyveikben ugyanazoknak az eseményeknek a leírásával, néha még a szóhasználatuk is emlékeztet egymásra. Ezt a három írást szokás ezért együtt „*szinoptikus*” evangéliumoknak is hívni. Ez a görög eredetű kifejezés azt jelenti: „együtt látó”.

A negyedik evangélium, *János írása kiegészíti* azt a képet, amelyet a szinoptikusok bemutatnak. Lássunk néhány példát erre! Az első három evangélista nagyjából egy év keretei közé sűríti elbeszélését. János közel három esztendő eseményeiről számol be. *Máté, Márk és Lukács* történetei nagyobb részben Galileába viszik el az olvasót, arra a területre, ahol Jézus felnevelkedett, és ahol felnőtt életét töltötte. Az utolsó evangélium több figyelmet fordít azokra az évente megtartott ünnepekre, amelyekre kortársaihoz hasonlóan Jézus is elment Jeruzsálembe. A szinoptikus leírások Jézus kivégzését megelőzően rövidebb történetek és tanítások egymást lazán követő füzéreinek látszanak. János gyakran összekapcsolja Jézus tetteit és beszédeit: egy-egy csodát hosszabb párbeszéd követ. Ezekben a mondataiban általában saját magáról és az Istentől kapott küldetéséről szól Jézus.

Az evangéliumok tehát nagy vonalakban hasonló keretben beszélnek Jézusról, miközben árnyalataikban láthatóan különböznek egymástól. Ez annak is a következménye, hogy többféle kisebb „*alműfaj*” jelenik meg bennük. Ezeket az egyes evangélisták változatosan illesztik be munkájukba. Jézus beszédei között találkozhatunk például *boldogmondásokkal*, amelyek egy-egy tömör mondatban arról szólnak, hogy kik részesülnek Isten áldásaiban. Máskor *példázatokat* olvasunk, amelyek egy rövid, gyakran hétköznapi történet összefüggéseivel illusztrálják Isten tetteit vagy az ember helyes lelkületét. A *csodatörténetekben* Jézus isteni hatalma válik láthatóvá. Mindegyik evangélium utolsó fejezeteiben a *szenvedéstörténet* hosszabb, összefüggő leírását olvassuk.

CSELEKEDETEK

Az Újszövetségben az evangéliumok után található könyv, *Az apostolok cselekedetei* műfaj tekintetében egyedülálló mű az apostoli iratok között. Szorosan kapcsolódik Lukács evangéliumához, annak folytatásaként jelent meg. Erről árulkodik bevezető mondata, amely nemcsak hasonlít az evangélium idézett kezdő soraihoz, hanem még vissza is utal a szerző „előző kötetére” (ApCsel 1,1–2): „Az első könyvet arról írtam, Teofiloszom, amit Jézus tett és tanított kezdettől fogva egészen addig a napig, amelyen felvitetett, miután a Szentlélek által megbízást adott az apostoloknak, akiket kiválasztott.” Ez azonban már nem evangélium, inkább az ókori *történetírói munkák* közé sorolhatjuk. Egy hosszabb időszaknak, nagyjából harminc évnek az eseményeit foglalja össze, azokat a fontosabb történéseket, amelyek az első keresztyén gyülekezetek kialakulását meghatározták Jézus feltámadása és mennybemenetele után, a harmincas évek elejétől körülbelül időszámításunk 62. évéig.

Amikor *Az apostolok cselekedetei* megjelent, a görög és római világban már nagy múltja, sok évszázados hagyománya volt a történetírásnak. A történeti művek egy csoportját gyakran „*cselekedetek*” néven emlegették. Így készült például Nagy Sándor hadjáratairól kortárs beszámoló „Nagy Sándor cselekedetei” címmel.

Az apostolok cselekedeteit olvasva kiderül, hogy Lukács jól ismerte a korábban élt történetírók munkáit, azokat az írói hagyományokat, amelyek műveik nyomán kialakultak. De nem csak ezek hatását fedezhetjük fel: leírásai, megfogalmazásai sokszor *az Ószövetség történeti könyveire* emlékeztetnek. Ez valószínűleg nem véletlen. Több olyan fontos beszédet is feljegyez, amelyet az apostoli kor meghatározó alakjai mondtak el, és amelyek az ószövetségi Izrael történetének eseményeit foglalják össze. Ilyen például István vértanú védekezése kivégzése előtt (ApCsel 7,2–53) és Pál apostol igehirdetése a piszidiai Antiokhiában (ApCsel 13,16–41). Ezekben az a meggyőződés szólal meg, hogy abban, ami Jézussal történt, az ószövetségi idők próféciai teljesedtek be. Ugyanezt a gondolatot hangsúlyozza Lukács már előzőleg az evangéliumában – és ezt a kapcsolatot emeli ki *Az apostolok cselekedeteiben* is. Így válik ez a történeti munka az emberi szereplőkön, az első keresztyéneken túlmutatva *Isten tetteinek történetévé*, azaz „*üdv történetévé*”.

A *tartalmában* is ez látható. A könyv bevezetése már arra utal, hogy amit Jézus véghez vitt, annak a folytatásáról lesz szó. Az evangélium végén röviden Jézus mennybemeneteléről olvasunk, Az apostolok cselekedetei is ezzel az eseménnyel kezdődik. A továbbiakban annak a megvalósulását írja le, amit Jézus utoljára a tanítványainak küldetésül adott (ApCsel 1,6–8): hogy a Szentlélek eljövetele után róla tanúskodnak majd Jeruzsálemből elindulva szerte az egész ismert világban. Lukács mindvégig hangsúlyozza, hogy a történések irányítója Isten Lelke, aki pünkösdkor betöltötte azokat, akik Jézusban hisznek. Ezt nagyrészt két apostol szolgálatával szemlélteti. Írásának első felében Péter tettei kerülnek a középpontba, és mellette néhány jelenetben feltűnnek a jeruzsálemi gyülekezet más vezetői: János apostol, István, Fülöp, Barnabás. A második felében Pál apostol útját követjük nyomon, azt a missziót, amelynek során a Jézusról szóló örömuzenet eljutott egészen Rómáig, a császári udvarig.

A *szervő* ugyan nem nevezi meg magát, de az kiderül, hogy a lejegyzett történetek közül többnek személyes résztvevője volt, így azokat saját emlékei alapján írhatta meg. A további eseményekről azok szereplőitől tájékozódhatott, hiszen Pállal együtt volt hosszabb időn keresztül, és valószínűleg más fontos egyházi vezetőkkel is találkozott utazásaik során. Nem derül ki, pontosan mikor készült el a könyv, de talán nem sokkal a benne olvasható utolsó történések után.

Ahogy az evangéliumokban, úgy Az apostolok cselekedeteiben is megfigyelhetünk olyan kisebb egységeket, amelyeknek a formája jellegzetes, a nagy történetírói műnek „alműfajai”. Hármat érdemes ezek közül kiemelni. Több szereplő gondolkozását úgy ismerteti meg a szerző, hogy hosszabb *beszédeiket* közli, amelyeket a történet lényeges fordulópontjaiban mondanak el. Időről időre részletes *útleírásokat* olvasunk azoknak a városoknak, területeknek a felsorolásával, amelyeket az apostolok szolgálatuk során érintettek. Az egyes történeteket pedig gyakran rövid összefoglalások, *summáriumok* kapcsolják össze, ezek általában az egyháznak a növekedéséről és Jézus követőinek az örömről számolnak be.

LEVELEK

A huszonhét újszövetségi könyv nagyobb részét, huszonegy írást hagyományosan az *apostoli levelek* közé szoktak sorolni. Ezek nagyon hasonló okból születhettek, mint a mai világ írásos üzenetei: a szerzőjüket valami akadályozhatta abban, hogy személyesen, szóban mondják el gondolataikat a címzetteknek, ezért írásban közölték azokat. Mivel mondandójuk sokféle lehetett, a levelek tartalma is kivételes sokszínűséget mutat a többi újszövetségi műfajhoz képest. Feltételezhető, hogy vannak közöttük körlevelek, amelyek a keresztyén hit lényegével kapcsolatban általános üzenetet fogalmaznak meg, olyan tanítást, amely helyzetétől függetlenül több gyülekezetben is fontos lehetett. Ilyen lehetett például Péter első levele. Más levél esetében kiderül, hogy a címzettek előzőleg maguk is levelet küldtek, amelyben gondolatokat, kérdéseket fogalmaztak meg, ezekre válaszol a szerző. Az 1. korinthusi levélben Pál világosan utal a Korinthusból kapott levélre (1Kor 7,1). Olyan levél is van, amely egészen személyes témával foglalkozik, mint a Filemonhoz írt levél, amelyben Pál egy rabszolga, a keresztyén hitre jutott Onészimosz ügyében jár közben gazdájánál.

Ezeket az iratokat tehát *a céljuk* köti leginkább össze: áthidalni azt a távolságot, ami a levél íróját annak eredeti olvasóitól elválasztotta. *Tartalmuk* nagyon sokféle lehet, bár valószínűleg egyik sem ok nélkül lett része a Szentírásnak: a bennük megfogalmazott üzenet a címzetteknek kívül minden kor keresztyénjei számára általánosan hasznos lehet. Ez a szempont akár már az apostolokban is megfordulhatott, hiszen van, hogy ők maguk szólítanak fel arra, hogy adják tovább a levelet más gyülekezeteknek is (Kol 4,16). A levelek nagy részéről kimondható, hogy olyan gyülekezeti helyzetekkel foglalkoznak, amelyek az Úr Jézusban hívők közössége számára kérdéseket vethettek fel. Ennyiben kiegészítik az evangéliumok tanítását: azok arról a Jézusról szólnak, akiben a keresztyének hisznek; a levelek viszont abban adnak iránymutatást, hogy ez a hit hogyan élhető meg és adható tovább hitelesen, úgy, hogy az Istennek kedves legyen, és másoknak is javára váljon.

A levelek műfaji azonosítását legkönnyebben a kezdősorok, illetve a záró mondatok segítik. Az ókori levelezésnél az üzenet elején három jól felismerhető információ szerepelt: többnyire elsőként a levél küldőjének neve; utána a címzett; végül egy rövid köszöntés. Legegyszerűbb

formában ez például Jakab levelében jelenik meg (Jak 1,1): „Jakab, Istennek és az Úr Jézus Krisztusnak szolgája, a tizenkét törzsnek a szórványban. Üdvözlettel.”² Az újszövetségi levelek azonban sok esetben bővítenek ezen az egyszerű formán, részletesebb lehet a szerző és a címzettek jellemzése is, a köszöntésnek pedig kialakult egy jellegzetesen keresztyén formája (Róm 1,7): „Kegyelem nektek és békesség Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól.” A levelek vége már kevésbé egységes, de általában személyes köszöntéseket és áldáskívánást találunk itt.

Az újszövetségi leveleket két nagyobb csoportra oszthatjuk, illetve azokon belül több kisebbre. A Biblia mai kiadásaiban *Pál leveleinek gyűjteményével* kezdődnek az apostoli levelek. A tizenhárom közül az első kilenc levelet gyülekezeteknek címezte. Többségét olyanoknak, amelyeket ő maga alapított, kettőt, a Római és a Kolosséi levelet olyan gyülekezeteknek, ahol még nem járt, bár már régóta tervezte ezek meglátogatását. Két gyülekezetnek, a korinthusinak és a thesszalonikainak két levelét is ismerhetjük. Az is kiderül, hogy Korinthusba ennél többet is írt, legalább négyet, de ezek közül nem mind maradt ránk. Négy levelét tanítványainak, szolgatársainak írta: kettőt Timótheusnak, egyet Titusznak és egyet Filemonnak.

Pál levelei után egy nagyon sajátos levelet olvashatunk, *A zsidókhöz írt levelet*. Egy hitében elbizonytalanodott, ingadozó hívő közösségnek szól, szerzője ismeretlen, de valószínűleg szintén Pál tanítványi körébe tartozhatott. Jézus Krisztusról mint az igazi főpapról beszél (aki a jeruzsálemi papoknál nagyobb tekintélyű, „Melkisédek rendje szerinti” főpap), aki tökéletes áldozatával egyszer s mindenkorra megszentelte az övéit.

Végül hét írást szoktak a „*katolikus*” levelek közé sorolni. A „*katolikus*” szó azt jelenti, hogy *egyetemes*, ami arra utal, hogy ezek nem egy-egy gyülekezetnek, hanem egy nagyobb terület keresztyéneinek szólnak, vagy akár a teljes egyháznak. Ezek közül az elsőt és az utolsót Jézus két féltestvére írta: Jakab, illetve Júdás. (Ők tehát Mária fiai voltak, az apjuk pedig Jézus nevelőapja, József.) Ezek között szerepel még Pétertől kettő és János apostoltól három levél.

² Pataki András Dávid fordítása.

„APOKALIPSZIS”

Az Újszövetség utolsó könyve, *A jelenések könyve* egészen különleges írás. Nem könnyű meghatározni műfaji szempontból: több helyen „*prófétai kijelentésként*” utal az üzenetére, de az elején sajátos megfogalmazásban a *levelekből* ismert kezdőformula szerepel (Jel 1,4–6), és a végén is levél-szerűen zárul (22,21). Hét kis-ázsiai gyülekezet számára szóló üzenetnek tűnik. A megfogalmazása, a felépítése azonban túlmutat ezen a hét gyülekezeten, és egy olyan műfajjal kapcsolja össze, amely a korabeli zsidóság körében nagyon népszerű volt. Ezt a mai kutatók *apokalipszisnek* hívják. Ennek az elnevezésnek az eredete éppen *A jelenések könyve*, amely ezzel a görög szóval kezdődik. A jelentése az, hogy „*leleplezés*”, és olyan műveket sorolnak ide, amelyek a látható valóságon túl a láthatatlan, mennyei világba nyújtanak betekintést, gyakran egy angyal közvetítésével.

„Apokalipszisek” már *az ószövetségi próféták könyveiben* is több helyen szerepelnek (például Ézsaiásnál, Dánielnél, Zakariásnál), ezek hagyományát folytatja *A jelenések könyve* is. A szerző, János (aki valószínűleg János apostollal azonos), „*látni tanul*”: angyalok mutatják meg neki a sok nyomorúsággal, üldözésekkel teli látható világ felett Isten mennyei tróntermét, ahol már eldőlt a jövő. Az Ura ellen lázadó emberiség sorsa az ítélet felé halad, akik viszont Jézusban hisznek, a mennyei seregekkel fogják majd ünnepelni őt és győzelmét.

Mindezt *jelképekben, szimbólumokban* mondja el János. Ezek nagyrészt az Ószövetség alapján érthetők. Jézus például megöletett áldozati bárányként jelenik meg; a gonosz erőit egy sárkány, illetve a prófétai könyvekből ismert fenevadak ábrázolják; az Isten népét pusztító emberiség „Babilon”; az ítélet pedig az egyiptomi csapásokat idézi fel. A könyv fő célja azonban nem jelképes, hanem egészen valós: mikor bepillantást enged a jövő történéseibe, ezzel *bátorítást ad a jelen küzdelmei között*. Isten népének nem kell rettegnie. Bár kegyetlen támadásoknak van kitéve, ezek nem árthatnak neki. Aki hű marad Jézushoz, annak ő győzelmet ad.

AJÁNLOTT IRODALOM

- BALLA Péter: *Az újszövetségi iratok története. Bevezetéstani alternatívák*, Budapest, Károli Egyetemi, 2008.
- BOLYKI János: *Az újszövetségi írásmagyarázat elvei, módszerei és példái*, Budapest, Kálvin, 1998.
- CSERI Kálmán: *Pál apostol*, Budapest, Református Zsinati Iroda, 1989.
- FEE, Gordon D. – STUART, Douglas: *Kétélű kard. A Biblia olvasása és értelmezése*, ford. Bogárdi Szabó István, Budapest, Harmat, 1996.
- OSBORNE, Grant R.: *A hermeneutika spirálisa. Részletes bevezetés a bibliamagyarázathoz*, ford. Gerzsenyi László, Budapest, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, 2001.